

AZ ÉN FALUM – AZ ÉN VÁROSOM

Kismarja¹

Sárkány Viola történelem-filozófia szakos tanárral beszélget Takács András

A trianoni határ mellett, a Berettyó völgyében, a történelmi Partiumban van egy falu, amely valaha „a magyar történelem fénylő csillaga” volt. Ez a föld adta a magyar történelem egyik legnagyobb alakját, kismarjai Bocskai Istvánt, Erdély és Magyarország választott fejedelmét. 1606. szeptember 22-én, nem sokkal halála előtt Bocskai mezővárossá tette szülőfaluját s lakóit felruházta a többi hajdúnak nyújtott kiváltságokkal. Bár ezek 1828-ban megszűntek, a mintegy kétezer lelkes település továbbra is mezőváros maradt, a kismarjaiak pedig mindmáig őrzik a „városi illúziók” hagyományát. Templomában Bocskai festmény látható, temploma tornyában Bocskai harang lakik, a falu iskolája a fejedelem nevét viseli. Az egykori hajdúváros múltját és jelenét Sárkány Viola tanárnő mutatja be. (Szerk.)

Sárkány Viola: Egy hajdan jó nevű bel-budai gimnáziumnak voltam a vezetőtanára, aztán egy ideig egyetemi előkészítőt vezettem. Jelenleg egy konzervatív, független hetilapban jelennek meg a cikkeim, a Kismarjai Egyházközségnek vagyok tiszteletbeli presbitere és a Bocskai Szövetség választmányának a tagja.

Takács András: Mondjuk el, hol beszélgetünk!

Sárkány Viola: Itt vagyunk Kismarján, az egyre fogyatkozó Bocskai Várdombon, amelyik még hirdeti a hajdani dicsőséget. Ezen a helyen egy csillag született, kismarjai Bocskai István, Erdély és Magyarország választott fejedelme, aki egy ellentmondásos korban, a szétszabdalt hazában, a Német-Római Császárság és a Török Birodalom közé ékelődve a hadak élén, a hadak útját járva, békekötéseivel, kiváltságlevelével, a hajdúk letelepítésével, az erdélyi függetlenség megszilárdításával mutatta a kivezető utat. Életművével nemzeti nagyjaink sorába emelkedett.

Takács András: Van itt egy emlékmű és egy székelykapu.

Sárkány Viola: Ez az emlékmű 1999-ben készült október 15-re, az álmosdi csata évfordulójára, a székelykapu pedig a millenniumra, 2000. augusztus 20-ra. Nagy Dénes alkotása, aki Székelyudvarhelyről költözött ide Kismarjába.

Takács András: Kismarján mennyire őrzik Bocskai kultuszát?

Sárkány Viola: A rendszerváltozásnak abban látom egyik nagy pozitívumát, hogy helyreállította a nemzeti önbecsülés értékrendjét, és felerősítette a kisközösségek nemzetmegtartó erejét. A közösségek keresik azonosság tudatukat, Kismarja Bocskai Istvánban és a hajdúkban találta meg. A kultuszt évszázadokon keresztül őrizték, de ez a hagyományápoló tevékenység az 1990-es évek óta újból felerősödött Kismarjában.

Takács András: Kismarjának milyen régi a történelme?

Sárkány Viola: Kismarja feltételezhetően honfoglalás kori település, szabad szemmel is látható, hogy szigeten épült, s a Berettyó erei fogták körül. Első említése 1277-ből való, s *Mavija, Marja* néven olvasható. Hogy a következő századokban kik voltak a birtokosai Kismarjának, az igen ellentmondásos, de az biztos, hogy az Ákos-nemzetség tagjai. A XVI. század derekán

¹ Elhangzott a Kossuth Rádióban 2004. június 4-én.

Bocskai György a birtokosa Kismarjának és Nagymarjának, és az is biztos, hogy ezt a birtokot nem a Habsburgok és az Erdélyi Fejedelemség közötti harcok során szerezte, hanem egyértelműen öröklés útján. Erre Bocskai István fejedelem a szabadalomlevelében is hivatkozik, mikor arra utal, hogy ükapáink is itt vannak eltemetve a templomban. Tehát a család nemzedékekre visszamenően – csak valószínűleg más néven – birtokolta Kismarját.

A másik nagy kérdés, hogy hol született Bocskai István? Történészek azt mondják, hogy Kolozsvárott született, 1557. január első péntekén, mivel akkor Bocskai György és felesége, Leksei Sulyok Krisztina Kolozsvárott tartózkodtak Izabella királynő fogságában. Ám maga a fejedelem szabadalomlevelében Kismarját jelöli meg szülőföldjének. Kortársai is innen származtatták, például Debreczeni Szappanyos János a Wittenberget megjárt prédikátor, aki 1606-ban írja: „*hogy te ez kis helyről – tehát Bihar vármegyéből – származtál oltalmunkra.*” Először Szamosvölgyi István írja azt, hogy Bocskai Kolozsvárott született, a többi történész pedig átvette. Ezt eddig oklevéllel még nem bizonyították, és amíg ez nem történik meg, addig mi kismarjaiak mondjuk és hisszük, hogy Bocskai István itt ezen a helyen született. Ez a föld adta kismarjai Bocskai Istvánt, ez az a föld, amelyből vétetett. Olyan korban élt, olyan tragikus nemzedéknek volt kiemelkedő tagja, amelynek naponta meg kellett harcolnia az életért, a megmaradásért, és a nemzet függetlenségéért. Hiszen 1541-től, az ország három részre szakadása után, egészen XVII. század végéig az egymást követő nemzedékek nagy kérdése volt, hogy a két birodalom közül melyik mellé álljon, kivel szemben harcoljon, kinek a szövetségében. A dicsőség éve 1605, mert először Nyárádszeredán Erdély fejedelmévé, majd a szerencsi országgyűlés Magyarország fejedelmévé választja Bocskai Istvánt. 1605. november 11-én pedig a Rákosmezőn I. Ahmed küldötte Lalla Mohamed nagyvezér átnyújtja neki a királyi koronát, állítólag az utolsó bizánci császár koronáját. Bocskai elfogadja mint ajándékot, de azt mondja: van már az országnak koronás királya. Sajnos már betegeskedik, mikor 1606 szeptember 22-én Kassán, a fejedelmi székhelyen, kiállítja Kismarjának a szabadalomlevelét, decemberben pedig, nem sokkal halála előtt, lediktálja jó emberinek a híres, nevezetes, gyönyörű magyarsággal megírt testamentumot, majd pedig – ahogy Rimai János írja: – „...két karacsony között, pénteken, 1606. december 29-én Kassán elhunyt a nagy fejedelem.”

Sárkány Viola: dr. Varga Gyula Kismarja szülőtte és monográfusa, Kismarja díszpolgára, a történettudományok doktora, aki minden művét Kismarjáról írta. Legnagyobb munkája: *Egy falu az országban* – Kismarja története a kezdetektől egészen 1945-ig. nagyon sokat köszönhetünk, hogy Kismarja a rendszerváltozás után lelkiekben hazatalált.²

Dr. Varga Gyula: A Kismarjai adománylevél 1606. szeptember 22-én kelt Kassán. Elég hosszú és terjedelmes a protokollum rész, az oklevél úgynevezett „arenga része”, ahol azt magyarázza, miért adja ezt az oklevelet. Ebből egyértelműen az derül ki, hogy igen kedves szülőföldjét részesíti ebben a kiváltságban. Azt ugyan nem tudjuk bizonyítani anyakönyvi kivonattal, hogy Bocskai ott született, vagy nem ott született, a hivatalos történetírást tudjuk, Kolozsvárra teszi a születését, de az biztos, hogy Bocskai egész életében Kismarját vallotta szülőföldjének. Ez ugye olyasmi, ha ma valaki Debrecenben, a kórházban születik, de saját faluját nevezi meg, hogy odavalósi.

Részlet a kismarjai adománylevélből:

„*Ha tehát alacsonyabb helyzetünkben, de mindenkor, mindenkivel szemben hálát akartunk gyakorolni, aki előttünk arra érdemet szerzett, annál inkább méltóságunk ezen fokán, ahová nem sokkal ezeltől a hatalmas Isten különös rendeléséből és kegyelméből, a birodalomban lakó urak általános szavazatával emelkedtünk, illenek-e megfedekezniünk arról a helyről, arról, a mi igen kedves szülőföldjünk, közelebből a Bihar vármegyében fekvő általánosan Kismarjának nevezett községről, amelyről a mi eleink, ükapáink, nagyapáink, ősapáink eredetüket onnan véve, magukat neveztek és nevezettek, s ahol a mennyei hazába való megtérjük után testüket elföldéltetni, csendes nyugalomra eltemetni, sírboltokat és síremlékeket emelni kívántak? Nem! Sőt, éppen különös jóindulatunkból és hatalmunk teljességéből ezt a mi Kismarja községünket, Magyar birodalmunk többi községeitől elkülöníteni és elválasztani akarván elhatároztuk, hogy mezővárossá tesszük.*”

² Dr. Varga Gyula azóta eltávozott közülünk a minden élők útján. (Szerk.)

Az oklevél lényegében megfogalmazza, hogyan képzei el a fejedelem, milyen legyen az ideális, XVII. századi magyar település. Kezdődik azzal, hogy Kismarjának mezővárosi kiváltságot ad, tehát egy városkép él előtte, holott Kismarja nem volt város, hiszen a városiasodásnak semmiféle jele nem volt akkor sem, meg később sem. A másik az, hogy a társadalmat, a falu népét, a jobbágyságot kiemelte mindenféle földesúri joghatóság alól. Ő volt a földesura, és erről lényegében lemondott. Tehát sem az úriszéket, sem pedig a birtokait nem tartotta meg, hanem Kismarja rendelkezésére bocsátotta. Ebből a birtokrészből egy körülbelül 1200 holdat kitevő legelő- és erdőrészt kimondottan a kismarjai közösségnek adott, hogy eltartsák önmagukat, valamint az egyházat és az iskolát. Ugyanígy rendelte a volt regálékát: a vásártartás-, a kocsmáltatás-, a mézárszék jogát. Ezek jövedelmét is Kismarjának adományozta, ugyancsak az iskolák és az egyház fenntartására. A vízimalmot szintén, az úgynevezett sabatalist: ez egy különleges magyar jogszokás, ami azt jelenti, hogy a malom szombatnap i vámja szintén az egyházat illette meg. Az tehát ebből a tanulság, hogy a feudális rendnek, a későbbi földesuraknak kötelességük volt, hogy ennek a mezővárosnak a megélhetését biztosítsák. Bocskai tehát földet, vagyont is adott a szabadsághoz, nemcsak a papirt.

A polgárokat – nagyon érdekes – nem nemesítette meg, sőt kimondta, hogy ebben a közösségben nemes nem létezhet, illetve ha beköltözik is, nemesi jogait nem gyakorolhatja. Ez kicsit már a királyi városok felé mutat, mert a mezővárosoknak nem volt ilyen joguk. Amikor kivonta a falut a földesúri joghatóság alól, egyúttal gondoskodott a bírónak a jogköréről is. Egészen különös, tudomásom szerint egyedülálló eset a magyar történelemben, hogy a kismarjai bírót olyan ítélkezési jogokkal ruházta fel, amiket különben csak pallosjoggal rendelkező város, vagy főrendű úr gyakorolhatott. Többek között az úgynevezett közbüntettek, a crimina publica minden fajtája fölött – tehát, rablás, gyilkosság, gyújtogatás stb. – fölött ítélkezhetett a kismarjai bíró. Ez egészen különleges dolog.

Na most: nem nemes a falu népe, ugyanakkor két ember helyett felelt meg egy embernek a szavazata. Ez szintén túlterjed egy kicsit a jobbágyi, sőt a mezővárosi polgárjogon. Sok egyéb dologban – örökösödési jog, hogyan épüljön fel a falu önkormányzati szervezete – inkább hasonlít a királyi városi jogokra, mint a Magyarországon elterjedt mezővárosi jogokra. Vagyis Bocskai szabad polgári – Szabó István megfogalmazásában szabad paraszti – közösségnek, független kis köztársaságként képzelte el Kismarját, akik nem függnek semmiféle földesúrtól, még az egyházi hatalomtól sem. A tizedet ugyan be kell szedni, de azt is a saját egyházuk javára kell fordítaniuk. A feudális kötelezettségekről nem mondott ugyan le, így a kerek vár mindenkor i urának tette kötelességévé, hogy a falut külső támadások ellen megvédelmezze.

Ez tehát a Kismarjának szabadságot adó oklevélnek lényege. Hogyan élte meg ezt ez a kis közösség? A XVII. század folyamán Erdélyhez tartozott Kismarja, s az erdélyi fejedelmek sora megerősítették az oklevelet, ami kisebb-nagyobb módosítással élt. A XVIII. században a felszabadító háborúk után azonban megváltozott az Erdély jogviszonya is, meg egyáltalán a magyar jogrend is más formákat öltött. Már nem lehetett értelmezni, hogy földjük van, közben nem nemesek. Éppen ezért már III. Károly a hajdúvárosok kiváltságához hasonlóra formálta át az oklevelet. Kollektív nemességet adtak a településnek, de ez nem terjedt ki személy szerint a lakosokra, csak a közösségre. Ezt a jogát a város 1828-ig élvezte, addig a város tulajdonában lévő földek, regálék stb. után nem fizetett sem földesúri, sem állami adót. Viszont a lakosság polgárnak számított, tehát ők a XVIII. században szokásos contributiot már fizették³. A jobbágyközségekkel szemben annyi előnnyel, hogy ezt az adót – mint az a mezővárosok részben, a királyi városok pedig mindenképpen – maguk szedhették be és tárolták a város granáriumban, a nagy magtárban, és innen adták ki az adószedőknek. Az adószedők, a katonaság tehát nem zaklatták a polgárokat, azok élték a maguk szabadságát. Ez a kiváltság elvileg 1848-ban a jobbágyrendszerrel szűnt meg. Gyakorlatilag azonban tovább élt, egészen az 1870-es évek városrendezési terveiig, de bizonyos elemei egészen 1950-es évekig érvényesültek. Így például megmaradt a nagy közös legelő, ami a város tulajdona volt, megmaradtak az országos vásárok és így tovább. Érdekes, hogy az I. világháborúig vámmenteséget élveztek a kismarjaiak Nagyváradon, Debrecenben és szerte az országban.

³ contributio = hadiadó: az országgyűlésen megszavazott rendkívüli állami adó, amit a rendek mint hozzájárulást, segílyt ismertek el. (Magyar történelmi fogalomtár. Szerk.: Bán Péter). Bp. 1989.)

Mindezek ellenére Kismarja szegény kis falu, de az 1914-es háború végéig jó viszonyok között élt. Sajátos magyarszürke marha tenyésztési rendszer alakult ki. Két törzskönyvezett, országosan is számontartott csordája volt a településnek. Ebből Kismarja aránylag jól pénzelt, és meg is élt, amíg Nagyváradot el nem szakították. Nagyvárad volt ennek a területnek a fő piaca, így aztán a két világháború között kezdődött a falu romlása, amit aztán az 1950-es évek teőztek be. Most nagyon jó szellemű vezetése van, reméljük, hogy újra életre kel ez a kis falu, és Bocskai szelleme is tovább él.

Sárkány Viola: Szűcs László, Kismarja polgármestere, immár harmadik ciklusát tölti. Nem tősgyökeres kismarjai ugyan, de ide nőszülve azzá vált. Már sokat tett Kismarja jelenéért, és remélem, hogy megteszi majd mindezeket Kismarja jövőjéért is.

Takács András: A polgármesteri hivatalban beszélgetünk, de ezt az épületet itt mindenki városházának hívja, noha Kismarja falu.

Szűcs László: Visszatekintve a múltba, Bocskai István fejedelemtől Kismarja valóban városi rangot kapott, de soha nem érte el a városi szintet. Érzésem szerint sajnos már nem is fogja.

Takács András: Hányan lakják a települést?

Szűcs László: Kismarja lakossága 1380 fő, és évente 10-20 fővel csökken vagy nő, az elvándorlás és az ideköltözés függvényében. Elsősorban városokból költöznek ide, Debrecenből, de jönnek Budapestről, jönnek Borsod megyéből, az ország sok más helyéről, és egyre több család költözik át Erdélyből.

Takács András: Látom, hogy a faluban van gyógyszertár, öregek otthona...

Szűcs László: Valóban található itt gyógyszertár, óvoda, iskola, és bentlakásos idősek otthona is. A legfontosabb azonban munkahelyek teremtése lenne, azzal lehetne a kismarjai emberek sorsán fordítani, mert ez a legégetőbb probléma. A Berettyó Termelőszövetkezetet fölszámolták, jelen pillanatban a község polgármesteri hivatala a legnagyobb munkáltató.

Takács András: Mekkora itt a munkanélküliség?

Szűcs László: Olyan 10-15 %.

Takács András: Aki dolgozni akar, hova tud menni?

Szűcs László: A rendszerváltás előtt nagyon sok ember Debrecenbe járt dolgozni, jelenleg is a megyeszékhely tudja a legtöbb munkalehetőséget nyújtani a kismarjai és a környező falvakban élő embereknek. De 50 kilométer a vasúton a távolság, közvetlen buszközlekedés Debrecenbe jelenleg nincs, csak Berettyóújfaluba, de az is reggel indul, délután érkezik vissza, tehát oda a munkába járás szinte megoldhatatlan. Munkahelyteremtő beruházásokat kellene megvalósítani, habár véleményem szerint ez elsősorban nem az önkormányzat feladata. De ha mégis tudnánk bármilyen munkahelyet teremteni, akkor az itt élő emberek a sorsa valamelyest javulna.

Takács András: Ha valaki itt akarna vállalkozni, az önkormányzat tudja-e egyáltalán segíteni, és van-e olyan, aki ide akar jönni?

Szűcs László: Nagyon várjuk az ideköltöző vállalkozókat, szinte mindenben tudnánk segíteni. Tudnánk telephelyet adni neki, természetesen adómentességet nyújtanánk. Vannak elhagyott házak, olcsók a porták, azt mondom, hogy ideális hely lenne vállalkozóknak, mert szabad munkaerő az van.

Takács András: Vállalkozó pedig nem akad, aki idejönne?

Szűcs László: Vannak érdeklődők, de igazából nincs olyan vállalkozó, Kismarjába szeretne jönni, pedig ideálisak a feltételek.

Takács András: Kismarjának csodálatos múltja van. Milyen a jövője?

Szűcs László: Van jövő! Az Európai Unió tagja lett Magyarország, úgy gondolom, a határ közelében is egyre nagyobb cégek fognak letelepedni, és ezáltal megnyílik a kismarjai emberek is az út a munkahelyek felé.

Sárkány Viola: vállalkozó és gazdálkodó, kismarjai, hajdú nemzedékek örököse. Vagyonát vállalkozásból szerezte, és ennek egy részét fektette be a gazdálkodásba.

Takács András: Mire vállalkozik?

Telegdi Gyula: Kőművesmester a szakmám, ezt tanultam, ezt szeretem, és építőipari tevékenységet folytatok 1972 óta. Apám is kőműves- és ácsmester volt, ő is ezt gyakorolta.

Takács András: A gazdálkodást mikor kezdte?

Telegdi Gyula: 1992-ben, amikor lehetőség nyílt, hogy a termelészövetkezetből ki lehessen venni azokat a saját tulajdonú földeket, amiket annak idején kényszerrel bevitettek a gazdákkal. Apósomnak nagyobb mennyiségű földje volt, és már korábban azt mondta: ha egyszer megérné, hogy vissza lehet venni a földet, akkor megtenné. Ő volt az első Kismarjában. Amikor ezt a törvényt este bemondták a televízióban, másnap reggel máj eljött hozzám, hogy segítsék. Készítettem egy beadványt, a termelészövetkezetben megdöbbenek, mert még ők sem tudták, hogy erre lehetőség van. Nagy dűnnyögve elfogadták, és 30 nap múlva ideiglenes jelleggel ki is adták a területet. Később aztán a törvénynek megfelelően a vagyonszétosztás is kimérték. Nekünk is volt 15 holdunk, később a szülők testvérei, a városban lakó unokatestvérek szóltak, írtak, üzentek, hogy úgy sem tudunk vele mit kezdeni, intézd el, és legyen a tied. Aztán jött a kárpótlás, amit a törvénynek megfelelően megkaptunk. És már menetközben gazdálkodunk, hiszen apósom egy jó gazda volt a múltban, aki harminc éven át szomorodva ment a térszbe dolgozni.

Takács András: Mekkora területen gazdálkodik?

Telegdi Gyula: 273 hektáron gazdálkodunk. Alakítottunk egy családi gazdaságot, van két fiám, egyik nő, ő autószerelő, érettségije van, a másik, kisebbik fiam gépészmérnök. Dolgoztak egy debreceni vállalatnál, de nem sokat kerestek, ezért úgy döntöttek, hogy itthon maradnak. Vásároltam két tanyát, az egyiket szarvasmarha telepet létesítettem, 54 darab most az állomány, ebből 27 fejős.

Takács András: Hány embert foglalkoztat?

Telegdi Gyula: Az építőipari vállalkozásomban hét alkalmazott van, a mezőgazdasági családi gazdaságban három meg a két fiam, ők vezetik már inkább a gazdaságot, gyerekeik is önállóak.

Takács András: Akkor itt viszonylag nagy munkaadónak számít?

Szűcs László: Igen, igen. Én szegény családból származom, apám is iparos volt, minket munkára neveltek. 54 éves vagyok, az én kezem munkája is látszik már a falun, és úgy próbálom a fiaimat is nevelni, hogyha meg akarnak élni legalább azon a szinten, amit én elértem, ahhoz dolgozni kell.

Takács András: Aki szarvasmarhát tart mostanában, általában igencsak panaszkodik.

Telegdi Gyula: Két év óta nullán vagyunk a szarvasmarhával. De úgy gondolom, hogy ez egy tőke, egy vagyon. Nem akarok még meghátrálni, nem is fogok, nem vagyok az a típus, de most csupán a szarvasmarhából nem tudnánk megélni. Azért kell a vállalkozás, mert abból fedezem még a hiányt., Amikor megkezdődött ez az uniós láz, azt gondoltam, talán idővel elérjük a többi uniós ország szintjét. Németországtól Svájcig többfelé jártam, sok minden tetstett, de jelenleg nem állunk ott, hogy versenyezni tudnék egy holland gazdával.

Sárkány Viola: Fiatalfarmátus lelkészünk, alig két éve van nálunk, de már nagy közmegeledezésre végzi a munkáját és néhány hónappal ezelőtt a Kismarjai Egyházközség, a lelkész urat beiktatta az egyházközségbe, mint állandó református lelképástort.

Takács András: Itt állunk a templomban, s úgy fogalmazott, hogy templombelsőnek nem a legszebb, viszont ásatásnak gyönyörű.

Szabó János: Igen, nagyon komoly és jelentős munkában vagyunk. Egyházi jegyzőkönyvek és történelmi dokumentumok alapján tudjuk, hogy a jelenlegi templom alapja alatt lehet a Bocskai család kriptája. A jelenlegi templom 1805-ben épült, nagy valószínűséggel azért, mert az 1700-as évek végén földrengés rongálta meg ezt a hatalmas középkori templomot. Az új templom építése 1802-ben kezdődött, 1805. szeptemberében volt a felszentelése, ennek kétszáz éves évfordulójára szeretnénk most megújítani. Azonnal látjuk kismarjai viszonyokhoz képest hatalmas, gondos munkával megépített templom. Ez volt jellemző ennek a templomnak az elődjére is. Történelmi iratok szerint 1277-ben már állt az Árpád-kori templom, aminek alapjaira most találtunk rá. A feltárást irányító Módiné Nepper Ibolya régész szerint a templom építői nagyon gondos munkával 70 cm magasságú téglalapot készítették. Majd a későbbiek folyamán – úgy szoktuk mondani: kétszáz évenként – egy-egy nagy átépítés következett.

Egy bővítés alapján úgy látjuk, egy időben oszlopsoros templom is volt, majd ismét bővítettek, és Bocskai István idejében a helyi viszonyokhoz képest hatalmas templom szolgált a fejedelmi család temetkezési helyéül. Azért kezdünk bele ebbe a nagy munkába most, Bocskai szabadságharc 400 éves évfordulóján, mert méltóképpen szeretnénk ünnepelni úgy, hogy a családnak kegyeleti helyet alakítunk ki. Ugyanis az ország területén Bocskai István fejedelemnek nincsen megfelelő emlékhelye, pedig mindenképpen megérdemelné.

Takács András: A templomnak van egy büszkesége.

Szabó János: Az úgynevezett Bocskai harang, melyen felnagyított méretben látható a fejedelem pecsétlenyomója. Ezt a harangot Sárándi Miklós főbíró 1616-ban öntette, ő látta el Bocskai pecsétlenyomójával. 1766-ban fel kellett újítani a harangot, és nagy büszkeség számunkra, hogy a török hódoltság idején, és az azt követő háborúkban ez a harang megmaradt. A 400 éves Bocskai harangot minden vasárnap megszólaltatjuk, a másik kettővel istentiszteletre hívja a gyülekezetet.

Sárkány Viola: Bemutatnom Pető Ferencné Szilágyi Matildot, akinek az elődei nemzedékek óta kismarjai lakosok, most a Kismarjai Bocskai István Általános Iskola és Óvoda igazgatónöje, és a „Kismarja nagyszonya” kitüntető cím birtokosa.

Takács András: Mekkora ez az iskola?

Pető Ferencné Szilágyi Matild: Jelenleg 177 tanuló jár ide, a tantestület létszáma 12 fő, és van egy óraadó tanárunk, az óvodával együtt összesen 27-en dolgozunk az intézményben. A gyereklétszám most emelkedik, de az 1990-es évek végén nagyon lecsökkent, mindössze 130 gyermekünk volt.

Takács András: A gyerekek közül hányan tanulnak tovább?

Pető Ferencné Szilágyi Matild: A beiskolázás elvileg százszázalékos, de minden évfolyamban van néhány gyerek, aki megkezdí ugyan az iskolát, de aztán kimarad. A diákoknak körülbelül 50–60% tanul tovább középiskolában, a többiek pedig szakmát választva tanulnak tovább.

Takács András: Igazgatónő hány éves korukig kíséri figyelemmel a tanítványok sorsát?

Pető Ferencné Szilágyi Matild: Nagyon sokáig, mert mikor pályázatokat kell írni, vagy valamilyen létszám adatokat kérnek az önkormányzattól, legtöbbször az iskolához fordulnak, abban a pillanatban nézem a tablót és minden gyerekről tudok információt adni. Akiket harminc év során tanítottam, a legtöbbjükről tudom hová jutottak.

Pető Ferencné Szilágyi Matild: Van közöttük, aki doktorált, van attasé, egyetemi és főiskolai tanár. Egyre többen végeznek egyetemet és főiskolát. Ez valószínűleg a mostani iskolarendszer működésének is köszönhető. Részt veszünk „Bocskai-napok az Érmelléken” című rendezvénysorozat programjában. Erre tíz település fogott össze, hét hajdú-bihari, három pedig a szomszédból: Érmellék és Érsemjén és Székelyhíd. 2003 novembere óta készülünk erre a nagy rendezvénysorozatra, minden település egy-egy saját programot készít, ezen kívül lesznek közös rendezvények.⁴

Aki szeretne hozzájárulni a magyarországi Bocskai-kultusz megerősítéséhez, hogy nemzeti zarándok-és kegyeleti hely legyen a fejedelem szülőhelye és a református templomban megtalált Bocskai-kripta, azok a csontok, amelyből a nagy fejedelem véttetett, az alábbi számlaszámon segítheti a kismarjai református eklézsia erőfeszítéseit.

**A „Kismarjai Református Templomért” Közhasznú Alapítvány számlaszáma:
61100037-17030614 Pocsaj és Vidéke Takarékszövetkezet**

⁴ A „Bocskai Napok az Érmelléken” rendezvényeire a következő számban visszatérünk. (Szerk.)

Csanádpalota¹

Nagyfalusi Istvánné könyvtárossal beszélget

Zala Simon Tibor

Nagyközség a Körös-Maros közén, az egykori Csanád, ma Csongrád megyében, Makótól keletre. Földje kitünő búzát és kukoricát terem, kertjeiben jóízű gyümölcsök érnek; a falu közössége pedig olyan jeles személyiségeket „termett”, mint Kelemen László, a felvilágosodás korának első magyar színigazgatója; Asztalos P. Kálmán parasztíró, helytörténész; vagy Szilas József teológia tanár, püspöki helynök. Szellemi örökségük hűséges őrzője és folytatója Nagyfalusi Istvánné könyvtáros, műsorunk házigazdája, vagyis gazdasszonya. Vezeti az idősök, valamint a gyermekek számára szervezett hangulatos honismereti kört, kirándulásokat szervez, s igyekszik tanítani és továbbadni mindazt az értéket, amit a falu hagyományai megőrzött. Faluja, Csanádpalota közössége hálából díszpolgári címet adományozott számára. (Szerk.)

Nagyfalusi Istvánné: Én ebben a faluban tulajdonképpen gyűttment voltam, de úgy érzem, hogy most már palotai lettem, mivel a falu elismerte a tevékenységemet. Itt dolgoztam, itt is lakom, családom is itt van, már nyugdíjasként is itt élek.

Zala Simon Tibor: Ismeri a falut, helytörténészként gyűjti az emlékeket.

Nagyfalusi Istvánné: Csanádpalotára a téészhez kerültem, pénzügyi területre. Megismertem az egyszerű embereket, megszerettük egymást és bizalommal fordultak hozzám. Huszonkét évig voltam ebben a munkakörben, utána könyvtáros lettem. Ott tizenkét évet töltöttem, jó kapcsolatunk alakult ki az emberekkel, szakkört alapítottunk. Ha az itt született Kelemen László, vagy Asztalos P. Kálmán bácsi, aki a honismeret nagy őrzője volt látna a munkánkat, biztosan örülnének. Most már sok szakkör működik a művelődési házban. Lovas szakkör, citerazenekar, népdalkör, a gyerekeknek is vannak szakköreik. A honismereti szakkörnek is itt van a székhelye.

Zala Simon Tibor: Tehát ebben a faluban élénk kulturális élet folyik. Mindegyikről majd beszélgetünk majd, hiszen meghívta ezeknek a közösségeknek a képviselőit. Kezdjük talán Kelemen László emlékével.

Nagyfalusi Istvánné: A művelődési házat Kelemen Lászlóról nevezték el, vezetője Ádók István, aki a Kelemen Alapítványnak is igazgatója.

Ádók István: Három éve kerültem a művelődési házhoz, akkor egy táncsoport volt, meg egy nyugdíjas klub. Ez többiből citera- és népdalkör lett tudniillik a mamák nagyon szerettek énekelni. Három modern táncsoport van a községben, az iskolások részvételével, Van képzőművészeti kör, sakk szakkör, népitánc csoport, ez a tavaly jött létre. Van színjátszó csoport, mert ugye Kelemen László itt van eltemetve, s nekünk kötelességünk a színjátszás hagyományát is ápolni. Ezen kívül kézimunka szakkör is van. Honismereti szakkör is működik, méghozzá 30-35 fő fiatallal, és idősök is vannak csaknem 40 fő, akik rendszeresen járnak, Nagyfalusi Ilonka vezetésével szervezik a kirándulásokat, meg a foglalkozásokat.

Zala Simon Tibor: Könnyű volt az embereket megszervezni?

Ádók István: Azt hiszem hogy ez egyszemélyes vállalat, rabszolgává kell lenni, hogy az ember sikert érjen el. Szerencsére a község vezetése részéről nagyon jó a „hozzáállás”. A polgármester is rengeteget segített, mint vállalkozó is, az alapítvány munkájában is benne van tíz éve. Ez nagy segítség!

Kelemen László utolsó leszármazottja Nagy Gyuri bácsi, éppen most tíz éve, hogy meghalt. Ötvenhárom éven keresztül volt amatőr színjátszó a községben, még hetvenvalahány évesen a föllépett színpadra. Halála utána pár évig nem volt helyi színjátszás, de három évvel ezelőtt újjáélesztettük. A honismereti munka Asztalos Kálmán bácsival kezdődött az 1960-as évektől s azóta folyamatos.

¹ Elhangzott a Kossuth Rádióban 2004. május 6-án.

Zala Simon Tibor: Beszéljünk akkor Kelemen Lászlóról!

Nagyfalusi Istvánné: Utolsó három évét. 1811-től 1814. december 24.-éig Csanádpalotán töltötte, kántortanító volt a községben. Előtte Makón szolgált, de a Török családdal való pereskedése folytán nincstelenné vált és Süveggyártó plébános úr itt alkalmazta. Egy részeg kocsis éppen Szentestén árokba fordította, így halt meg. Szeretnék Kelemen László haláláról felolvasni egy Nagy Sándortól való, csanádpalotai gyűjtést: „Az első magyar színigazgató haláláról, nem sok eltéréssel, de voltak viták. Mari Bandi bácsi úgy hallotta a nagyapjától, hogy Kelemen ujjat húzott a kincstári ispánnal, aki lerészegítette kocsisát, egy köből búzát meg süldőt ajánlott a kocsisnak, csak fordítsa a komédiást az útszéli árokba.” Erre Faragó nagyapám beleszólt: – Kónya Ferkó volt az a kocsis, Kelemen meghalt, ő meg koldusbotra jutott, mert eltört a lába. „Ekkor tudódott ki a gaztett, mert Kónya bevallotta a falunak, hogy az ispán mire szedte rá – magyarázta tovább Nagy Sándor bácsi. Még a fia is megtagadta a tettéért. Osztán a lakosság is nagyon vékonyan adta neki az alamizsnát.”

Ádok István: 1992-ben a temetőben lévő gyönyörű, 50-60 centi átmérőjű hársfákat, fenyőfákat, egyik napról a másikra kivágták, ami hatalmas megdöbbenést váltott ki. Ez ösztönzött bennünket: tenni kéne a faluért, hogy ilyen rombolás többé ne legyen. Létrehoztuk a *Kelemen László Emlékéért Kulturális Alapítványt*. Abból indultunk ki, hogy, miről lehetne Csanádpalotát ismertté tenni? Komoly szervezőmunkába kezdünk, aminek most már megvan a gyümölcse. Majdnem egy hektáros területen gyönyörű park van kialakítva. A kápolnát sikerült újjávarázsolni, a stációk is megújultak. *Hősi panteont* hoztunk létre! Magyarországon három helyen volt ilyen: Szegeden, Pécsen meg Budapesten, negyedikként most már Csanádpalotán, 1997-ben lett felavatva. Itt annyi első és második világháborús, sőt 1848-as halott van, hogy az akkori honvédelmi minisztériumnál Erdős László ezredes úr úgy döntött, ne vigyük el, ha a község eddig megőrizte őket, akkor itt építsük meg a panteont. Önkormányzati erővel és a honvédelmi minisztérium segítségével fölépült. Katonai díszpompával újratemetjük a hőseket, de még 17-20 halottunk, akit nem tudunk újratemetni, mert nincs rá pénzünk. De a temetőben ugyanúgy őrizzük a helyüket, tehát megtalálhatók, csak nincsenek exhumálva.

Nagyfalusi Istvánné: A csanádpalotai Lovas Szakkört szeretnénk bemutatni, ilyen nem minden faluban van. Tagjainak nagy része egyszerű parasztember, aki mezőgazdasági munkát folytat, és a falujáért is nagyon szeretne valamit tenni. Nagyon megható, amikor egy-egy ünnepkor végigmennek a faluban a lovasok, sok ember integetett nekik, én el-elpottyantom a könnyeimet. Debreczeni István a Lovas Szakkör alelnöke, ő többet tud róla mondani.

Debreczeni István: Most az uniós csatlakozás kapcsán a lovas sportoknak, mint a magyarságunk kifejezőjének, óriási jövője van. Ez a lovat szerető, lovas emberek egyesülete 2000-ben alakult. Húsz tagot számlál az egyesületünk, anyagi körülményeink olyanok, mint általában az állattenyésztésé. Rengeteg programot tudunk tervezni, elég komoly eredményeink vannak, országos szintre 2003-ban egy versenyzőnk jutott el, regionális szinten kettő, tehát ez jelenleg minden falusi sportok fölött van Csanádpalotán. Alkalmanként ezer, ezerötszáz embert tudunk megmozgatni, mert vidékről is érkeznek hozzánk. Nagyon jó kapcsolatokat ápoltunk Elek, Kunágot, Meggyesegyháza, Makó sportklubjaival.

Zala Simon Tibor: Tehát, mindenki belenyúl a saját zsebébe és onnan finanszírozza ezt a kedvelését? Hiszen maga a lótarítás sem olcsó dolog, azt szokták mondani, hogy a szegényember asztaláról leesi a kenyeret.

Debreczeni István: Hát a lótarításon nincs nyereség, ez igaz. Az önkormányzat támogat bennünket, a legjelentősebb, a lovas pályát átadta húsz évre, jelképes összegért. Tehát a jelenlegi önkormányzat támogatja minden esetben a lovas sportot. A lovasoknak mindenütt nehéz az országban. Tudnánk iskolásokat vagy akár ötéves gyerekeket is foglalkoztatni, van rá edzővizsgával rendelkező rendelünk. Jómagam is már ötéves koromban lovagoltam Makón, Bárdosi András keze alatt.

Zala Simon Tibor: A lovat szerető emberekről is azt mondják, mint a virágot kedvelőkről, hogy mélyebb belső gondolkodásuk és érzelmeik vannak.

Debreczeni István: A lovas emberek kicsit önfejtűek, karakán egyéniségek. Ezért is van szorintem a lovassport ilyen nehéz helyzetben, mert nagyobb összefogással, egymás iránti megértéssel, jó kapcsolattartással, többre vihetnénk. Az viszont igaz, hogy a lóval való foglalkozás

gyógyítja a depressziót. A mozgásukban korlátozottaknak visszaadja az életkedvét, az életszeretetét. A lóval való foglalkozás sokat tud segíteni lelkileg és fizikailag, megtanítja az embert az állat szeretetére, a gondoskodásra, a tiszteletre. Ha a fiatalokat talán össze tudnánk így fogni erre a sportra, sokkal kevesebb lenne az italozás, a drogozás.

Nagyfalusi Istvánné: A palotai nagyon dolgoz. Történelme során háromszor tették a földdel egyenlővé. Mindig talpra állt, újrakezdte és ha engedik, hogy dolgozzon, szerintem újra talpra fog állni. A 1990-es években, amikor a téészek Csanádpalotán is kezdtek fölözslani, kilencven, téészből kilépett ember magángazdálkodó lett, kivette a földjét és elkezdte a munkát. A 7776 hektárból, 3500 hektárt a jelenleg Csanádpalotán élő emberek művelik. Igen, mi még kapálunk is, nem csak vegyszerezünk. Ilyen család a Benke család is, akinek a szüleit is ismerem. Tanyán laktak, a fiuk elment Pécsre a közzgazdasági egyetemre, majd visszajött. Közötünk él és több vállalkozása van.

Benke Marcell: Összes rokonom, ősem tősgyökeres palotainak mondható. Valóban elvégeztem a közzgazdasági egyetemet, utána húsz évig a szomszédos Mezőhegyesi Cukorgyárban dolgoztam, közzgazdasági-pénzügyi területen. Miért jöttem vissza, szokták kérdezni, különösen régebben.

Zala Simon Tibor: Kényszerűségből, ugye? Mert hát a cukorgyár megszűnt.

Benke Marcell: Pontosan így van. Persze mehettem volna másfele is, de itt voltak a családi kötődéseim. Mégsem tartom magam igazán tipikus palotai gazdálkodónak.

Zala Simon Tibor: Ez is egyfajta kényszer, ez a magángazdálkodás, hiszen munkahely kellett az embereknek.

Benke Marcell: Sok palotai ember környékbeli ipari üzemekbe járt dolgozni. Megszűnésükkel visszaszorultak a mezőgazdasághoz, innen már nincs hová hátrálni. Csanádpalotán jelentős az állattenyésztés, ez jelenthet valami többletet, hiszen csak a növénytermesztésből, gabonatermesztésből nem tudnak sokan megélni. Ahhoz intenzívebb gazdálkodási forma kell, ami egyrészt az állattenyésztés lehet, a másik lehetőség lehetne a zöldségtermesztés.

Nagyfalusi Istvánné: Csanád megye történetét Borovszky Samu dolgozta fel és ebben a kötetben háromszor említi a *Palota* szót. 1220-ban Kiszombor és Nagyszentmiklós között volt egy település, amelynek Palota volt a neve, ez a tatárjárás idején elpusztult, pusztává lett és később Nagyszentmiklóshoz csatolták. 1350-es években már mint *Várpalota* szerepel a következő Palota. Ez a mi *Csanádpalotánk* első megjelenése, mégpedig a Nagykirályhegyesi út mellett, a mai csordajárás területén. Az ásatások során találtak is ott temetőt és tégláégetőt. A harmadik 1421-ben került elő, *Tótpalotának* nevezték el, Várpalotától dél-keletre helyezkedik el, ez a mai Csanádpalota elődje.

Mit jelent a palota szó? Szláv eredetű és úri házat jelent, tehát jelentős épületet. Csanádpalota környéket valamikor szlávok laktak, 1330 és 1340-között magyarok alapították, majd később németajkúakat is telepítettek ide, akik azonban magyarokká lettek. Csanádpalota lakossága jelenleg is magyar, vallása katolikus. A betelepítés során kerültek ide olyan nevek, mint Perneki, Hangai, Kriván.

Zala Simon Tibor: Ezek szerint Perneki László polgármester úr is beszármazott?

Nagyfalusi Istvánné: Igen, Gömör, Hont és Heves megyéből jöttek ide.

Perneki László: Engem minden szál Csanádpalotához köt. Végigjártam a lépcsőt: úgy kezdtem mint tanuló, inas is voltam, utána szakmunkás, voltam csoportvezető is, és úgy hozta a sors, hogy 1994-től már alpolgármester voltam, 1998-tól pedig polgármester. Örülök annak, hogy az elmúlt hat esztendőnek kézzel fogható eredményei vannak, és ezek nem mind anyagi jellegűek. Erre az időszakra tehető a falu civil szervezeteinek megalakulása, ezek jól működnek. Csanádpalota nem csak mezőgazdasági jellegű a település, már 1930-ban megközelítőleg 6200 lakosa volt, s többségük gyárakban, üzemekben dolgozott. A rendszerváltás minket érzékenyen érintett, mert volt működő mezőgazdasági szövetkezet, volt járási építőipari szövetkezet, hét településre kiterjedő ÁFÉSZ, ami a rendszerváltás áldozata lett tulajdonképpen. A mezőgazdasági szövetkezet szerencsére tovább tudott működni, nem is sok embert küldtek el. De a környező üzemek, gyárak megszűntek. Reméljük, hogy az M5-ös út megépülésével születnek majd munkahelyek. Nagy reményeink voltak az ipari parkkal kapcsolatban, de je-

lenleg sincs senki, aki beköltözött volna és működne. Vállalkozásaink többsége kényszervállalkozás, vagyis bizonytalan.

Mezőhegyes közlése talán bizonyos minőséget ad a csanádpalotai földnek is. Van öntözési lehetőség, amit remélem, hogy még jobban ki tudunk majd használni. Bizom tehát abban, hogy elindulunk a fejlődés útján. Szeretnénk visszahódítani valamit a térségi központ szerepéből, mert a csanádpalotai kistérségnek ez volt a központja. Sajnos kicsit későn kezdtük el ezt a szervezői munkát, nem közvetlenül a rendszerváltáskor. Családsegítő központ működik Csanádpalotán, négy településre kiterjedően, továbbá Csanád Mikro-térségi Önkormányzati Társulás működik, hat település vonatkozásában, úgy mint: Apátfalva, Magyarcsanád, Nagylak, Királyhegyes, Kövegy és Csanádpalota. Ezeknek a szerveződésnek már eddig is vannak eredményei.

Nagyfalusi Istvánné: Csanádpalota a mi falunk, ezt szeretjük, itt lakunk, itt élünk, itt járnak a gyerekeink az emeletes iskolába, amit Brenngarten Henrik, a falunak nevezetes jegyzője építtetett a millennium tiszteletére. Bizony sokat köszönhetünk neki, mert nagyon akarta a falu fejlődését. Egy kis történetet szeretnék róla elmondani. Az Arad – Csanádi vasútvonalba csak a palotai testület egy része akart bekapcsolódni, Brenngarten Henrik azonban nem hagyhatta, hogy az itt haladó vasút ne szelje át Csanádpalotát is, ezért igen sok küzdelmet vívott. A palotaiak avval érveltek, hogy ha az a masina itt bődörög a falu mellett, elgázolhatja az állatokat, a földeket is körösztülszeli, meg a házaiknak is nekiszaladhat. A falu szélén legelésző baromfikat is elgázolhatja. Meg ők úgy sem ülnek fel arra a masinára, mert ha a masinista el talál szundítani, még világgá szalasztja őket. Brenngarten Henrik nagyon diplomatikusan, egyenként győzte meg a képviselőket. De volt egy olyan pont, hogy ha a vasút fölépül, az első útján a képviselőknek föl köll rá ülni, ám azok annyira félték, hogy három azonnal lemondott. Brenngarten Henrik nem hagyta magát, fölült a vonatra és várta a többieket. Egyszer csak látja, hogy jönnek családostól, fölbatyuzva fölülnek a vonatra és elindulnak. Nem történt semmi baj, vissza is jöttek ugyanazon az úton, és a vonat azóta is jár Palotán.

Nagyon tisztelték Brenngarten Henriket a palotaiak, amikor Melániában meghalt, hazahozták vonattal, és a falu lakossága a vasúttól egész a temetőig sorfalat állt neki. Amikor 1920-ban a nagylaki kendergyárat az angolok megépítették, a palotai öregek azt mondták, hogy ha Brenngarten élne, a kendergyár biztosan itt épült volna fel, a palotai kenderföldeken.

Nagyfalusi Istvánné: 1857-ben épült ez a nagy befogadó képességű, emeletes iskola. Talán először vagy másodsorra van női igazgatója, Schüszler Istvánné. A gyerekeknek egy része már egyházi iskolába is jár, de többségük itt szerzi meg a tudását. Nekem három lányom van, abból kettő itt végzett. Jó alapokkal rendelkezik a palotai iskola.

Schüszler Istvánné: A tavalyi év folyamán szóba került, hogy valamilyen névvel különböztessük meg iskolánkat, és hosszas keresgélés és vita után, jutottunk arra az elhatározásra, hogy a falu szülöttéről, Dér Istvánról fogjuk elnevezni az általános iskolánkat. Ő ugyanis palotai szülők gyermekeként kezdte, s végül festőművészként és művésztanárként, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, Szegeden fejezte be életét. A falu szülötte is volt, az iskolával is kapcsolatot tartott. Tanulóink a képzőművészeti oktatás területén jelentős eredményeket értek el, Dér István neve fémjelet adhat iskolánknak. 1983 óta élek Csanádpalotán, akkor költöztünk ide a férjemmel és két lányommal. Ez az első évem, hogy igazgatóként tevékenykedem az iskolában.

Zala Simon Tibor: Most találkozott a nehézségekkel vagy már korábban is ismerte?

Schüszler Istvánné: Most találkoztam velük igazán, mert sajnos a létszámcsökkentés is most érte el a falut. Azon vagyunk, hogy megmentjük az iskolánkat, természetesen a gazdaságossági szempontok figyelembe vételével. Iskolánk nehéz helyzetben van, ugyanis a tárgyi feltételeink mostohák. Három épületben folyik az oktatás, ezenkívül még eljárunk tornaszobába, a technikatereim is külön épületben van, tehát állandó vándorlás jellemzi az iskolai életet. A személyi feltételeknél elégedettek lehetünk, hiszen szakos pedagógusokkal való ellátottságunk szinte százszázalékos. Tanulóink jó kezekben vannak és szép eredményeket tudnak fölmutatni. Gyermekeink mozgalmas életet és akár tanulmányi, akár sportversenyen jó teljesítménnyel állják meg helyüket. Büszkéek vagyunk arra is, hogy 1998-ban megalakult a csanádpalotai iskola zenekara, és most már olyan szinten muzsikálnak, hogy szereplésre hívják őket. Külföldön is voltak, első helyezést is hoztak, úgyhogy öregbítik iskolánk hírnevét.

Zala Simon Tibor: Vannak gyerekek, akik honismerettel foglalkoznak.

Schüsler Istvánné: Igen, a honismereti szakkör igen jól működik, és a honismereti munkában szerzett tudásukat be tudják építeni a mindennapi tanulmányaikba. Gyakran járnak kirándulni, ahol személyesen is meg tapasztalhatják az élményeket, ami még inkább segíti őket abban, hogy szélesebb látókörrrel rendelkezzenek.

Zala Simon Tibor: A hagyományokat is ápolják: felderítik, megőrzik, leírják. Éppen itt látom ön előtt az erre vonatkozó jegyzeteket.

Nagyfalusi Istvánné: Két szakkörünk működik. Asztalos P. Kálmán bácsi hozta létre a honismereti szakkört, Balog András, Németiné Nagyfalusi Ilona, Mari Mátyásné, és Kinyó István akkori művelődési ház vezető voltak az alapítók. Mikor Asztalos P. Kálmán bácsi meghalt, abamaradt ez a szakkör. Úgy gondoltam, hogy jó lenne ezt pártfogásba venni. Nagyon sajnáltam volna ha a helytörténeti gyűjtemény szétesik. Nagy segítséget kaptunk a polgármester úrtól és a képviselő testülettől. Akarták, hogy ez a tájház létrejöjjön, s előteremtették hozzá az anyagiakat. Az asszonyok pedig nagyon szívesen segítenek, abban a korban vannak, hogy örülnek ha átadhatják a gyerekek a tudományukat. Akár kenyérsütés nyári táborkor, vagy egy-egy rendezvény, például a Levéltári Napok alkalmával sütnek. Mindenki azon van, hogy palotai hagyományos süteményt készítsen, például tótkalácsot, ami Tótpalota időszakából való.

Itt voltak a gyerekek, akiknek a szülei kikerültek a téeszől és a nyári időszakban az utcán voltak. Akkor a könyvtárnál dolgoztam, pártjukat fogtam, s így alakultunk honismereti diákszakkörre. Órizzuk a hagyományunkat, fontos a magyarságtudat erősítése, a gyermekek fogékonyak erre. Nagy boldogság nekem, hogy elmegyek a faluban és a gyerekek a másik oldalról átkiabálnak: Csókolom Ilonka néni! Ez olyan jó érzés...

HÍREK

Kiosztották a Kisteleki Ede Alapítvány jutalmát

A szegedi Somogyi-könyvtárban november 26-án, az alapítvány névadójának, Kisteleki Ede (1861-1931) költőnek és hírlapírónak születésnapján immár a 12. alkalommal kiosztották a várostörténeti pályázat jutalmait. A bírálóbizottság titkos szavazással 70 000 Ft-tal jutalmazta *Szilágyi Györgynek* a polgármesteri és tanácselnöki évi jelentésekről, mint várostörténeti forrásokról írott pályamunkáját.

A bizottság egyidejűleg új pályázatot írt ki. Díjait 2006. november 26-án osztják ki. Az alapítvány egy díjjal (150 000 Ft) és két (egyenként 70 000 Ft) jutalommal támogatja a *Szeged történetével kapcsolatos, kiadásra érett, szakértő lektortól ajánlott mű megjelenetését*. A kéziratos pályaművet 2006. május 31-ig kötve vagy fűzve egy példányban kell eljuttatni a Somogyi-könyvtárba (Szeged, 6701, 441. pf.). A pályázat jelíges; a szerző nevét a dolgozat nem tartalmazhatja. Nevét és címét zárt borítékban mellékelje. A díjnyertes és jutalmazott pályaművek a Somogyi-könyvtár állományába kerülnek.